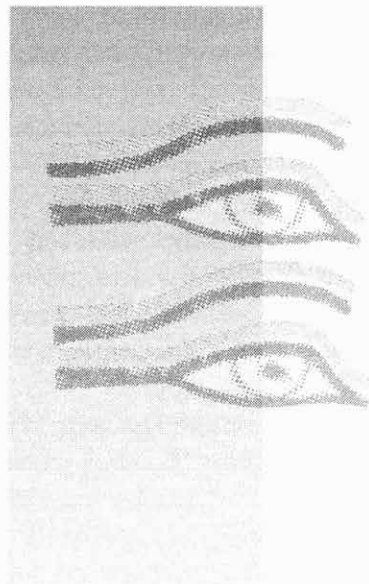


*Elődeink  
üzenik ...*



## Szinnyei József alapítása, a hírlapkönyvtár

SONNEVEND Péter

Ősszel múlt 125 éve, hogy idős Szinnyei József korszakos jelentőségű cikke – *Alapítsunk hírlapkönyvtárakat!* – napvilágot látott *A Hon* című napilap 1880. október 16-i reggeli kiadásában. *A Könyvtári Figyelő* örvendetes módon vállalta, hogy e szöveget most közzéteszi, mint-hogy ismereteink szerint az megjelenése óta nem került újra olvasói elé. Nem tartalmazza a *Gazda István* által 2002-ben közreadott *Id. Szinnyei József emlékezete* című nélkülözhetetlen válogatás sem.<sup>1</sup>

A nemzeti könyvtár munkatársai az elmúlt években kiemelkedő figyelmet szenteltek Szinnyei-nek és kezdeményezésének: különösen *Kocsy Anikó* buzgalmaért mondhatunk köszönetet.<sup>2</sup> Gondos írásai sokat elvégeznek e bevezető lehetséges feladatai sorából.

Három dolgot szeretnénk itt tömören érinteni. A megjelenés helyét biztosító *A Hon* (1863–1882) című lapról *A magyar sajtó története* második kötetében *Pók Attila*, illetve – a későbbi szakasról – *Gergely András* és *Veliky János*

értekezett.<sup>3</sup> Legfontosabb azt tudni, hogy *A Hon Jókai Mór* egyik legsikeresebb vállalkozása volt: hírlap- és regényíróként egyaránt nagy kedvvel aknáztta ki a naponta megjelenő nyomdatermék széles lehetőségeit. Eleinte ugyan nem kapta meg a szerkesztés hivatalos jogát, így *Urházy György* (1823–1873) adta hozzá nevét. Jókai megörököltette főnökét: e szellemes jellemzés egyben a kor újságíróinak széles tájékozottságát is érzékelteti.<sup>4</sup> Jókai hallatlanul tehetséges munkatársi gárdát gyűjtött maga köré. A lehetséges hosszú névsorból említsük *Majláth Bélát* (1831–1900), aki a nők művelődéstörténeti szerepét taglalta cikksorozatában (1864. március 19–22.), ő majd 1879-től a nemzeti könyvtár öre lett, vagyis Szinnyei kollégája. Vagy *Szathmáry Györgyöt* (1845–1898): ő 1869–1881-ig a lap belső munkatársa, majd országgyűlési képviselő, s művelődéspolitikusként 1891-től haláláig – *Csáky Albin* kultuszminisztersége alatt – az elemi népoktatás felelőse (tanulmányértékű cikksorozatainak változatos témái az amerikai

gabonaversenytől az egyre aggasztóbb dél-erdélyi demográfiai helyzetig terjedtek). *A Hon* szívesen közölt könyvtári témájú írást: egy évvel Szinnyei hírlapkönyvtári felszólalása előtt adta közre *Salamon Ferenc* (1825–1892) véleményét arról, hogy hozzanak létre egy „teljesen nyilvános és ingyenes városi könyvtár”-at<sup>5</sup>. Érdekes adalék a kor mindennapjaihoz, hogy azon az oldalon, ahol Szinnyei „tárcá”-nak minősített írása megjelent, a felső hasábot *Kossuth Lajos* dolgozata foglalja el<sup>6</sup>.

Másodszor arra kívánunk kitérni, mit jelentett a könyvtári világban egy olyan sajátos különgyűjtemény létrehozása 1880 körül, mint a hazai hírlapkönyvtár. A 19. század 70–80-as évtizedei a szakma mint önállósuló szakmai tevékenység megalapozásának időszaka. Ismert az első szaklapok (*Library Journal*, *Magyar Könyvszemle*) 1876-os elindítása. Ekkor terjedt el végérvényesen az angol nyelvterületen a public library, ami viszont halaszthatatlanná tette a szakképzés megindítását. A public library köztudottan kölcsönző és olvasótermi (referenz) állományból állt, amihez okvetlenül társult a hírlap- és folyóirat-olvasó. Hallgassunk bele Szinnyei érvelésébe: „*Európa nagyobb államaiban jóval előbb keletkeztek a hírlapok, mint nálunk, de megőrzésükre ott is csak az újabb időkben fordítottak kiváló figyelmet, midőn azok beszerzése már lehetetlenné vált, a régiek elkallódása s az újak nagy száma miatt. Azonban minden nagyobb állam belátta végre a hírlap-könyvtárak fontosságát és igyekezett az elmulasztottakat helyrehozni.*”<sup>7</sup> S jönnek az angol, francia, német példák. A szakmai megújulás egyik első fontos állomását tanulmányozzuk a hírlapkönyvtár példáján. Az angoloknál azután jött a századfordulón (nálunk 1960 után) a szabadpolcos harc, már-már háború. A könyvtári tevékenység egyszerre mutatta a belső differenciálódás – új és új részlegek, különgyűjtemények, szolgáltatások létrejötte – és az intézményközi együttműködés, az országos (vagy épp nemzetközi) rendszer felé

vezető lépéseket.

A Hírlapkönyvtár eleinte a Nemzeti Múzeum önálló szervezeti egységként kezdte működését, de már pár évvel később az OSZK kötelékébe került át.<sup>8</sup> A különgyűjtemények, a táruk a következő évtizedekben is szaporodtak, például a „Zeneosztály”, mai nevén Zeneműtár, 1924-ben született. A húszas évek különben is sajátos reformidőszak a könyvtár életében. Ennek kiváló összefoglalását nyújtja *Nyireő István* hallatlanul érdekes tanulmánya.<sup>9</sup> Idézzük fontos megállapítását témánkhoz kapcsolódóan. „A következő *egyetlen* (kiemelés az eredetiben. – S.P.) évtized, 1875-től 1885-ig volt az, melyet ha az állandó és később is egyre növekvő tisztviselőhiánytól eltekintünk, a háborítatlan fejlődés korszakának mondhatnánk. Kettős lendülettel mozdult előre ez alatt a Könyvtár gyarapodása: 1882-től kezdve a családi levéltárak növekvő letéteményeivel a Levéltári osztály, 1884-től a fővárosi könyvtárak egybevonat hírlapanyagából létesített külön Hírlaposztály indult addig nem remélt fejlődésnek.”<sup>10</sup> A reformidőszakban végrehajtott rekonstrukció azután kezdődhetett el, hogy *Hóman Bálint* főigazgató 1924-ben *Klebelsberg Kunó* kultuszminiszterhez fordult, aki hathatós segítséggel támogatta az intézmény gyökeres átszervezését, beleértve az elhelyezés megújítását is. Ennek egyik páratlanul sikeres iránya a későbbiekben nevezetes többszintes Schlick-Vajda-rendszerű vasraktárak létrehozása.<sup>11,12</sup> Végül, még röviden szólunk arról, hogyan is jött létre a hírlapkönyvtár? *Trefort Ágost* miniszter 1884. június 30-ára sorsdöntő értekezletet hívott egybe<sup>13</sup>, amit már két nappal később vezetői döntése követett. Ekkor kezdte meg Szinnyei – méhózzá Egyetemi Könyvtárbeli hivatalos munkájával párhuzamosan – a hírlapanyag feldolgozását két segítőjével. Ekkor, 1879-től 1894-ig a Nemzeti Múzeum nagyhatalmú igazgatója az a *Pulszky Ferenc*, aki Szinnyei vállalkozását finoman szólva is kevésbé támogatta. Szinnyei 1886-os leveléből: „*A Nemzeti Múzeumnál működöm délelőtt (délután az Egyetemi Könyv-*

tárnál), a Múzeumnál engemet, a személyzettől független lévén, betolakodónak tekintenek és egy svihák folytonosan áskálódik ellenem, már komolyan megfenyegettem, de ez elől megretirált. Pulszky-nél pedig oda vitte a dolgot, hogy ő nyiltan mondta szemembe többször: 'ő ellene van a hírlapcsarnoknak és mindig is ellene lesz'. A 'hírlap-könyvtárt' még névleg sem ismeri el."<sup>14</sup>

Szinnyei az OSZK-ban 6580 hírlap-évfolyamot talált, amelyet a nagyobb fővárosi könyvtárak állományából további 2100 kötettel egészített ki.<sup>15</sup> Négy és fél év megfeszített munkájának köszönhetően használhatóvá vált a gyűjtemény, amely igen hamar népszerű lett az olvasók körében. A századfordulón már a könyvtár minden negyedik kötetét a hírlaptárból kérték ki az olvasók. Az első világháborút követően kerülhetett sor a gyűjteményi profil kiegészítésére a folyóiratokkal.<sup>16</sup> A második világháború után a tevékenységi kör további funkciókkal bővült a folyóiratok tartalmi feltárástól a külföldi folyóiratok hazai lelőhelyeinek regisztrálásáig.<sup>17</sup> Ez viszont már más történet.

Búcsúzzunk azzal, hogy megemlítsük Szinnyei utódai közül azokat, akik vezetőként jelentős munkát végeztek a Hírlapkönyvtár érdekében: *Kereszty István, Rédey Tivadar, Goriupp Aliz, Trócsányi Zoltán, Dezsényi Béla, Németh Mária.*

## Jegyzetek

1. Id. Szinnyei József emlékezete: Művelődéstörténeti és sajtótörténeti írásai. Összeáll., bev. és bibliográfiát összeáll. Gazda István., Piliscsaba: Magyar Tudománytörténeti Int., 2002. 323 p. – Különösen érdemes szélesebb körben is ismertetni Az első magyar bibliográfus című, Sándor Istvánról szóló írást, mely a száz év előtti elődnek állít emléket, – egyébként ez volt Szinnyei akadémiai székfoglalója.

2. KOCSY Anikó: Hírlap-könyvtár. In: Könyvtári Levelező/lap 2002. február 21-23. p.; Uő: Hírlaptárolni pedig muszáj. Az Országos Hírlapkönyvtár és utódai. Történeti áttekintés. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2005. Március, 30-40. p.

3. A magyar sajtó története 2. kötet 1848–1892. 1-2. rész. Szerk. Kosáry Domokos, Németh G. Béla. Bp. Akadémiai K., 1985. 1. 639–649., 2. 273–278. p.

4. „Mikor még más ember a bál utáni krapuláját alussza ki, ő már a hajnalcsillaggal (*Morning Star*) ébred, s míg más ifjú tudósnak első dolga a kávéházban a tekeasztalhoz sietni, az ő első golyója: a *Globe*. Ő ismeri és meg tudja becsülni az időt (*Times*), s nemcsak a múltakra terjed ki figyelme, hanem még jövődökbe is tekint (*L'Avenir, Zukunft*). Délelőtt kihallgatja a külső hatalmasságok hírnökeit (*Wanderer, Herald, Botschafter*). Délután a hazaiakat (*Hírnök, Idők tanúja*), s mikor más író bizonyosan meg lehet találni a *Pressében* (ahol bort mérnek) őt is meg lehet találni a *Pressében* (ahol vezércikkeket tálnak), mindenre kiterjedő figyelme egyaránt röpked a legmagasabb régiókban sással (*Orol*), valamint a rétek virágaiból mézet szedő „Északi Méh”-hel (*Szevemaja Pcsela*), s midőn mások már rég alunni mentek, az ő láthatárán még akkor is fenn van a nap (*The Sun*).” Idézi A magyar sajtó története: 2/1. köt. 645. p.

5. SALAMON Ferenc: Városi könyvtárak. – A Hon szerkesztőségéhez. In: A Hon 1879. július 23. 2. p. – Itt köszönöm meg feleségem, született *Belohorszky Márta Mária* (1944–2005) dr. Somkuti Gabriella munkaközösségében végzett OSZK-történeti gyűjtő munkáját, amelyből ezen adalék is rendelkezésemre állt.

6. Kossuth Lajos előszava iratainak francia kiadásához. – Az eredeti francia szöveg alapján. In: A Hon 1880. 271. sz. (október 16.)

7. SZINNYEI József: Alapítsunk hírlap-könyvtárakat! In: A Hon 1880. október 16. – Megjelent a Figyelő 1880. évi IX. kötetében is a 340–350. oldalon.

8. DEZSÉNYI Béla: Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlap-tára: fennállásának hetvenötödik évfordulója elé. In: Az OSZK Évkönyve 1957. Szerk. V. Waldapfel Eszter. Bp.: OSZK, 1958. 84–105. p.; Uő: A hírlapkönyvtár gyűjtőköre. [Közread. a] Magyar Sajtótudományi Társaság. Bp. 1943. 18 p. (Sajtótudományi könyvtár. 4.)

9. NYIREŐ István: A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának átszervezési munkálatai. Bp.: MNM OSZK, 1928. 36 p.

10. NYIREŐ I.: i.m. 5–6. p.

11. Kétemeletes állványrendszer, összesen 40 ezer kötet hírlap számára kialakított hely. Uo. 19. p. – E sorok írója itt bevallhatja, mekkora hatást gyakorolt rá e helyszín, mikor 1962-ben rakatárosként beléphetett a Hírlaptárba.

12. Szinnyei alapításának félszázados jubileumán Goriupp Alíz foglalta össze történetét. GORIUPP Alíz: a Magyar Nemzeti Múzeum Hírlaposztálya fennállásának első félszázadában. 1884–1934. Bp.: OSZK, 1934. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai. Szerk. Lukinich Imre, Jakubovich Emil, Rédey Ti-vadar. 3.)

13. Országos hírlapkönyvtár. In: Magyar Könyvszemle 1884. 321. p. – Újraközölve: A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében 1849-től 1945-ig. Összeáll. Kovács Máté. Bp. Gondolat, 1970. 212–213. p.

14. Szinnyei levele Jakab Ödönnek. Bp. 1886. január 17. – Idézi Kozocsa Sándor: Adatok id. Szinnyei József életéhez című írása a Gazda István által összeállított kötetben (Id. 1 jegyzetben) p. 13. – Szinnyei 1884-ben nyilvánosan is megvívott szellemi „gyermekéért”. Vö. Id. Szinnyei József: Hírlapirodalmunk és hírlapkönyvtár. In: Nemzet 1884. 130. sz. – Néhány további érdekességet árul el Szinnyei: Könyvtári emlékek című írása is, mely a Fővárosi

Lapok 1887. 94-95. számaiban látott napvilágot.

Szinnyei 1888-ban került át véglegesen a Hírlaptár élére. Vö. Pintér Jenő: Idősb Szinnyei József emlékezete. Irodalomtörténet. 3. 1914. 4. sz. Klny. is.

15. DEZSÉNYI Béla: i. m. 87. p.

16. SOMKUTI Gabriella: Az Országos Széchényi Könyvtár története. 1802 – 1918. Bp: OSZK, 2002 138 p. /40 / t., ill.

17. 1953-ban a Hírlaptár az egyik legnépesebb osztály volt a nemzeti könyvtárban a maga 21 munkatársával. A könyvtár szervezeti diagramja a tár tevékenységet tömören így jellemezte: „Hírlapok, folyóiratok szerzeményezése, katalogizálása. Cikk- és szakkatalógus. Reference. Olvasóterem. Folyóiratok közp. címjegyzéke. M. folyóirat repert. szerk.” V. WALDAPFEL Eszter: Az Országos Széchényi Könyvtár a felszabadulás után (1945/1957). In: OSZK Évkönyve 1957. i.m. 7-82. p. – A szervezeti diagram a 72. oldal után.

# Alapítsunk hírlap-könyvtárakat!\*

Szinnyei József

A hírlapirodalom a modern civilizáció hévmérője: ebből biztosan következtethető a művelt nemzetek fejlődési törekvése, s az elnyomott nemzetek hátramaradása. Annyi tény, hogy az időszaki sajtó nagy hatalommá fejlődött: e nélkül valamely nemzet fokenkénti emelkedése és politikai, valamint nemzetgazdasági kül-és belélete nem ítélné meg, – szóval a népek történelmének hű tükré. Mert valamint Macaulay aligha írhatta volna meg nemzetek történetét oly híven, igazán és érdekesen, mint azt az egykorú hírlapok- és röpiratokból csaknem közvetlen szemléltetővé tudta tenni: úgy hazánk történelmét az utókor lapjainkból fogja híven megírhatni. Becsüljük meg tehát hírlapjainkat idejekorán, míg nem késő, hogy azokat teljes

példányokban juttathassuk utódainkra. Ezzel nemcsak irodalomtörténetünknek teszünk hű szolgálatot, hanem történelmünk megírását is nagyban elősegítjük.

Az időszaki sajtó roppant mérvű terjedését – mely részben a komoly és szolid irodalom rovására történik, – a gyors kereset és megélhetés szüksége okozza: ez nevelte az irodalmi proletáriátust, ennek kell azt táplálnia. Tisztelet, becsület a kivételnek.

A hírlapok nagy szaporodását és elterjedését elősegíté nálunk másrésztől népünknek a művelődésre való nagy hajlama és fogékonysága, mert valamint a szaklapok a tudományos irodalmat nagyban növelték, úgy képes-lapjaink a nép közé bejutva, felkölték azokban az olvasási vágyat, ingert támasztottak a közügyekben való részvételre és általában minden dolog iránt érdeklődést keltettek. A közügyek iránt

\* Megjelent *A Hon*, 1880. okt. 16. 271. számának mellékletében

való általános érdeklődés szülte azután a kisebb lapokat és végre a szűkebb körre szorítózkodó vidéki lapokat. A műveltség előhaladásával természetesen a hírlapok szaporodása is lépést tart, úgy, hogy míg eddig min-den oly városban, hol nyomda létezett, hírlap is alakult, ezentúl nyomdát fognak fölállítani oly helyeken, hol eddig nem volt, mert a hírlap szüksége úgy kívánja.

A hírlapirodalom nagymérvű terjedése okozza, hogy az irodalmi erők széteszülésével az irodalom pártolása is szétforgácsolódott, nem összpontosulhat az úgy, mint történt csak az ötvenes években is; már alig kísérhetjük figyelemmel irodalmunk minden termékét, nem tekinthetjük át csak jobb lapjainkat sem. Ugyanis jóllehet az olvasók száma a lapok kiterjedtségével szaporodott, ezek nagyobbbrészt a mohóság és felületesség vétkében leledzenek, gyorsan akarnak mindenről értesülni, azért egyes tárgyakra nem is fordíthatnak kiváló gondot – szóval csak kapkodás, a mit tesznek; nem csoda tehát, ha journalistáink nagy része is ahhoz alkalmazkodik. Ez azonban nem áll mindenben, különösen nem szakfolyóiratainknál, melyek mindinkább gyarapszanak, nemcsak belbecsben, hanem pártolásban is. Mindez jó jelnek mondható, mert nálunk is úgy, mint külföldön, idővel csaknem az összes irodalom szaklapjainkban fog összpontosulni; a napi sajtó egyedül a politikával és ephermer-dolgokkal fogja hasábjait betölteni, mely míg most annak tűnik fel, idővel keresett cikké válik, mert a kor jellemzésére mindenkor megbecsülhetetlen forrás fog maradni.

Jóllehet napilapjaink, olvasóikhoz alkalmazkodva többnyire könnyen megemészthető, szenzációs és pikáns dolgokat találnak fel, nem zárják ki azt sem, hogy olykor, vagy legalább elvétve, ne adjunk azonban jó cikkekre is; ezek azonban ott többnyire eltemetve maradnak és lesik a feltámadást, mindaddig, míg egy későbbi repertorizáló napfényre nem hozza őket.; de hogy ezt tehesse, mindenekelőtt a hírlapokat kell teljesen bírnia; a hírlapok megőrzését pedig kivárálag országos főkönyvtárainktól várjuk.

Európa nagyobb államaiban jóval előbb keletkeztek a hírlapok, mint nálunk, de megőrzésükre ott is csak az újabb időben fordítottak kiváló figyelmet, midőn azok beszerzése már lehetetlenné vált, a régiek elkallódása, s az újabbak nagy száma miatt. Azonban minden nagyobb állam belátta végre a *hírlap-könyvtárak* fontosságát és igyekezett az elmulasztottakat helyreépíteni.

Így Nagy-Britanniában nemcsak a vidéki városok gyűjtik lapjaikat, hanem Londonban a British Museumban is minden megjelenő hírlap teljes példányban van bekötve, s ott maga a Times máris egy kis könyvtárt képez.; azt pedig föl sem tesszük ezen dúsgazdag könyvtárról, mely a mi 1848–49-ki „Közlöny”-ünk csonka példányáért 250 tallért fizetett, hogy a régi hírlapokat egybe ne gyűjtse.

Franciaországban nem kevesebb fáradsággal és áldozattal gyűjtik a lapokat. A párisi nemzeti könyvtár hírlapgyűjteményének alapját a híres bibliophile Lacroix buzdítására III. Napoleon vetette meg 1863-ban, midőn La Bédoyère gróf gyűjteményét megvette 90.000 frankon. Hogy némi fogalmunk legyen ezen gyűjtemény gazdagságáról, fölemlítjük, hogy Deschiens, a nagy forradalom kortársa, összegyűjté az akkori lapokat, melyek kiegészítését haláláig (1843) folytatta, úgy, hogy hírlapgyűjteménye 5052 csomagot vagy köteget képzett, s mindez La Bédoyère birtokába került. Nem csoda tehát, ha Hatin, ki ezen gyűjteményt használta, de ezenkívül még 18.000 katalógust nézett át, a francia journalistika történetéről írt nagy művében, mely 1866-ban jelent meg, 6656 francia hírlapot sorol fel. Németországban a jelenlegi német császár alapított Berlinben egy *hírlap-könyvtárat*, oly módon, hogy minden a birodalmában megjelenő hírlapot és folyóiratot beszereznek; a régiek beszerzése pedig nagy eréllyel folyik, mert legközelebb is egy meghalt hírlapgyűjtőnek 23 000 hírlapszámából álló gyűjteményét vásárolták meg a könyvtár számára.

Olaszországban Florenczben van egy „Cabinet litteraire”, melyben a világ legnevezetesebb hírlapjai bekötve föltalálhatók; s ott p. a „Moniteur”-nek több száz kötetből álló teljes példánya is megvan.

Lássuk ezek után, mily sorsban részesülnek a mi hírlapjaink, gyűjtik-e azokat vagy inkább pusztítják. 1872-ben a „Reform” egyik tárczájában „A mi hírlapjaink” címmel egy cikket írtam, melyben hírlapjaink gyászos sorsát ecseteltem, s ezen felhívással zártam be soraimat: „*Alapít-sunk hírlap-könyvtárat!*” Szavam a pusztában kiáltónak szava volt, s visszhangra nem talált; most ugyanezen szókkal kezdem felhívásomat, mert fájdalom, a viszonyok azóta nemcsak hogy nem javultak, sőt rosszabbra is fordultak. Akkor a megjelent magyar hírlapok száma 198 volt, most ez 368-ra emelkedett. A fővárosi könyvtárat, ha mind összeveszszük is, nem tudnók még a budapesti hírlapokat sem mind fölmutatni, annál kevésbé a vidékieket; a melyek megvan-nak is, többnyire csonkák és így köttetnek be; ezzel mintegy lemondunk azok kiegészítéséről, talán, hogy az utódok pótolják azt, amit mi el-mulasztottunk?!

Mily tekintélyes a mi százéves nemzeti hírlap-irodalmunk, kitűnik a következő statisztikai összeállításból:

*1780 óta megjelent hírlap és folyóirat magyar nyelven összesen 1641* (a fővárosban 694, a vidéken 947) 5912 évfolyamban.

Szakok szerint: 1.) Politikai napilap: 100 (Budapest 80, vidéken 20); 2.) Politikai hetilap: 146 (Budapest 61, vidéken 85); 3.) Vegyes tartalmú képeslap: 34 (Budapest 28, vidéken 6); 4.) Egyházi és iskolai lap: 101 (Budapest 64, vidéken 37); 5.) Szépirodalmi és vegyes tartalmú lap: 132 (Budapest 102, vidéken 30); 6.) Humorisztikus lap: 77 (Budapest 46, vidéken 31); 7.) Szaklap: 269 (Budapest 202, vidéken 67); 8.) Vidéki lap (nem politikai tartalommal): 266, 9.) Hirdetési lap: 36 (Budapest 13, vidéken 23); 10.) Folyóirat: 405 (Budapest 270, vidéken 135); 11.) Vegyes melléklap: 75 (Bu-

dapest 63, vidéken 12). Összesen: 1641 hírlap és folyóirat jelent meg száz év alatt magyar nyelven. Ha az idegen nyelvű lapokat is hozzá veszszük és azok számát megközelítőleg 1359-re tesszük 4088 évfolyammal, úgy számításunk szerint *a hazai minden nyelvű hírlap tízezer évfolyamot vagy kötetet képez*, mely szám elég tekintélyes arra, hogy hírlapjainkat figyelembe vegyük, gondoljunk és azokat lehetőleg teljes példányokban juttassuk az utókorra.

Mily kevés figyelemben részesülnek hírlapjaink, ha azok már egyszer a napi ingert és kíváncsiságot kielégítették, azt jól tudjuk. Többnyire elhasználtatnak, de ha kötés alá szánjuk is azokat, míg az év véget ér, sok viszontagságon mennek keresztül, úgyhogy ritkán kerülnek teljes példányban a könyvkötő kezébe. A hírlapok pusztulását igen elősegíti alakjuk és terjedelmük, de leginkább számonként való megjelenésök. Nem csoda tehát, ha a magánosok, midőn könyvtárukban a könyvek és hírlapok felszaporodtak, legelőször is a nagy alakú napilapokat pusztítják, azután pedig sor kerül a kisebb alakú hetilapokra is. A könyveket inkább megbecsüljük, sőt, be is köttetjük, a hírlapok ritkábban részesülnek ily figyelemben. A lapok pusztulását igen elősegíti azon körülmény, hogy azok minden egyes száma oly gondozást kíván, mint bármely más műnek egyes kötete vagy füzete, sőt, míg ezek ritkábban és tetszetősb alakban jelenvén meg, könnyebben is kezelhetők, addig a gyakrabban megjelenő lapok a legnagyobb gond mellett is alig őrizhetők meg, mert sok veszélynek vannak kitéve, így például, ha papírosra van a háznál szükség, nem a könyveket tépik szét, hanem a hírlapokat, melyek hiánya kevésbé szembetűnő, ezért azok ellenőrzése is lehetetlen; s így, ha a gondos hírlapgyűjtő be akarná is kötetni lapjait, későn veszi észre a hiányt, és ha reclamál is, hiába teszi; a kiadó-hivatalban a papíros felszaporodása készíti az illetőket annak eltávolítására, mégpedig oly helyre, kerülnek, hol nincs többé feltámadás. Csonka hírlapot pedig kinek volna kedve bekötetni.

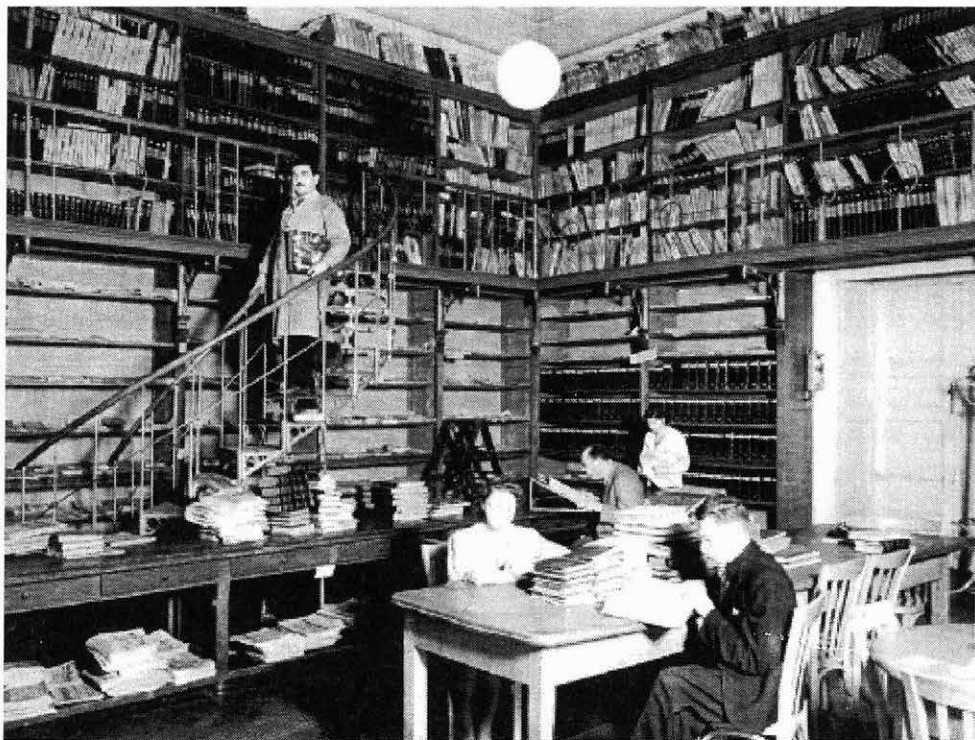
Könyvtárainkban nem így bánnak ugyan a hírlapokkal, azonban ott is megvannak a kalamitások, csakhogy más alakban. Itt nem egy hírlappal van dolgunk, hanem több százzal, és ha van is arra rendelve egyén, ki azokat gondozása alá veszi, a felhalmozott munka miatt elfeledi a hiányzó számok reclamálását, vagy későn teszi és így eredménytelenül. Ezenkívül a beérkezett hírlapokból egyes számokat, többnyire a legérdekesebbeket, elviszik kényelmes olvasás végett, anélkül, hogy érdemesnek tartanak a térítvény kiállítását. Nem csoda tehát, ha azután pl. a „Pesti Napló” 1865. évi bekötött példányából éppen a Deák húsvéti cikke hiányzik.

A magyar nemzeti múzeumban a bekötött hírlap-példányok végre fel vannak állítva, de még nincsenek rendezve, azaz címlapozva. A kötetlen példányok pedig összecsomagolva, halomban hevernek. Ez országos intézetünk lenne pedig elsősorban hivatva egy hazai teljes hírlap-könyvtár fölállítására, annál inkább, mert az 1848: XVIII. t.cz. 40. §-a elrendeli, hogy oda a nyomdák a kötelespéldányokat beküldjék; tehát egy kis ügyszeretettel arra lehetne hatni, hogy mindenekelőtt a jelenleg megjelenő hírlapok és folyóiratok beszereztesse; természetesen, ha a hanyag kiadók ezen kötelezettségükre hatóságilag nem kényszerítettek, mindig kevesebb és kevesebb lesz a beküldött hírlapok száma. Hogy azonban ezen hírlap-könyvtár teljes legyen, szükséges mindenekelőtt a hírlapirodalmat figyelemmel kíséreni és úgy a megjelent és beküldött, mint a be nem küldött hírlapokat, illetőleg hírlapszámokat a m. nemzeti múzeum közlönyében időnként közzé tenni, mégpedig mindaddig, míg azon lapokat a könyvtár nem bírja. Ez azt is fogná eredményezni, hogy a kiadók és egyesek, mielőtt hírlapjaikat megsemmisítik, szívesen átengednék a kívánt példányokat a könyvtár kiegészítésére, sőt éppen ezen eljárás követhető a régibb hírlapok megszerzése- és kiegészítésénél is. Úgy látszik, a hírlapokkal itt is mostohán bántak, mert azokat a tulajdonkép-

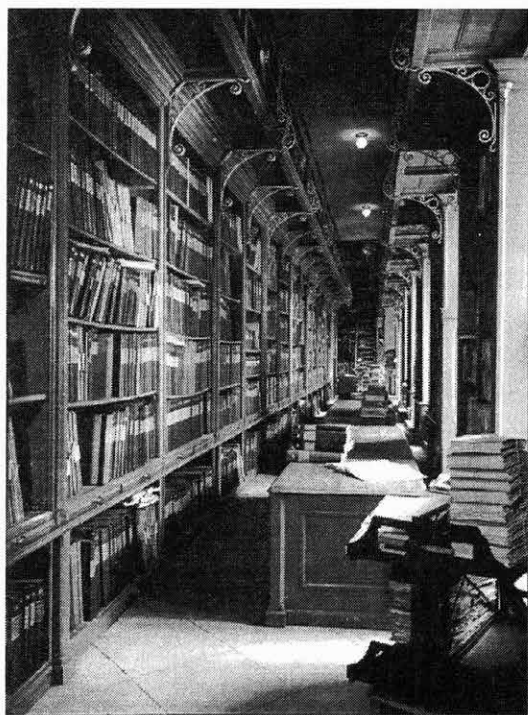
peni könyvtár rendezésénél, melyet rég befejeztek, mellőzték. A könyvtár egyik volt buzgó óre az 1848/49-diki lapok beszerzését megkezdte ugyan, mégpedig nem csekély eredménnyel, de ezen buzgó törekvés nem talált követőkre, s mint szalmatűz csakhamar kialudt. A m. nemzeti múzeum hírlapjainak jegyzékbe szedése és ennek kinyomtatása annál is inkább óhajtandó, mert csak így nyerne ezen ügy nagy elterjedést és kívánt eredményt.

A hírlapok megóvására és hiányos példányok kiegészítésére nézve óhajtandó volna, hogy minél több *hírlap-könyvtár* keletkezzék úgy a fővárosban, mint vidéken, ezek megszilárdulván, könnyű szerrel léphetnének egymással csereviszonyba vagy fölös példányaikat el is adhatnák egymásnak. A vidéki *hírlap-könyvtárak* mindenekelőtt a saját vidékükbeli hírlapokat gyűjtenék össze és csak azután terjesztenék ki figyelmüket egyéb hírlapokra. Alig hiszem, hogy egész Magyarországon léteznék város, hol a kebelében megjelent hírlapok teljes gyűjteményét feltalálhatnók. Tudtommal Pozsony városa bírja a „Pressburger Zeitung” összes 115 évi folyamát.

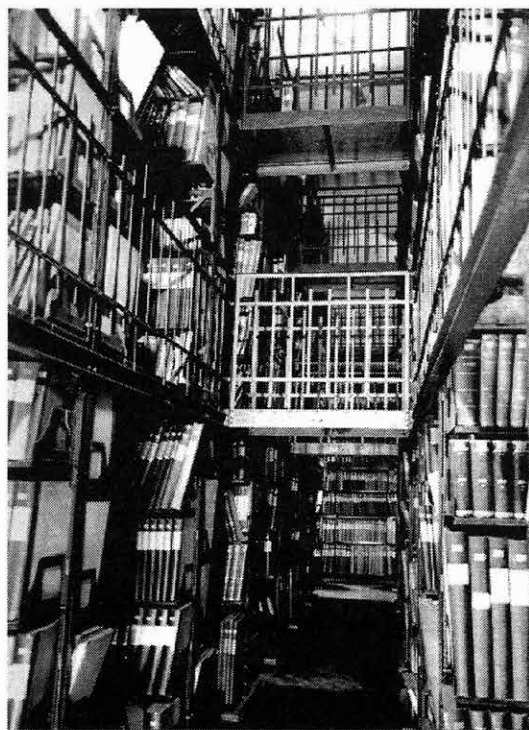
Minél később kezdjük a hírlapok gyűjtését, annál nehezebben történik annak beszerzése és mindig több és több pénzáldozatot kíván. Franciaországban például a „Courrier de l’Egypte”-nek, melyet Bonaparte alapított Kairóban, egy példánya, mely 116 számból áll, 1863-ban 601 frankon kelt el. Ily magas ár nálunk sem ritkaság, mert míg az 1849-iki „Közöny” szegedi száma 2–3 forintot vásárolták, az aradi számokért szívesen megadnak külön-külön egy aranyat. Míg azonban a külföld művelt nemzeteinél teljes lehetetlenség a hírlapok összegyűjtése, addig mi még azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy legalább száz éves nemzeti hírlapirodalmunkat egy kis igyekezettel és csekély áldozattal együtt fogjuk szemlélhetni. Mindenekelőtt azonban el kell kezdenünk a gyűjtést és kiegészítést. Ezen célból pedig: *alapítsunk hírlap-könyvtárakat!*



Hírlaptár – olvasóterem



Hírlaptár – részlet



Hírlaptár – raktár